

державою та громадянським суспільством. Громадянське суспільство є зацікавленим у державній підтримці власних ініціатив через участь політичних партій у системі владних відносин [4, с. 135–136].

З метою впливу на прийняття управлінських рішень з боку органів державної влади політична партія може використовувати такі змістові конструкції меседжів:

1. спонукаючи до дії чи бездіяльності (партія вимагає від органів державної влади зробити рішучі кроки у певних сферах або партія закликає органи державної влади не втручатися в певні процеси);

2. інформаційні (партія надає органам державної влади певні інформаційні продукти або вимагає від органів державної влади надати певну інформацію);

3. директивні (партія як цілісна структура підтримує або опонує прийняттю певних рішень з боку органів державної влади);

4. фактичні (представники партії зайняли певні посади або надання представникам опозиційних партій певних контролюючих функцій у системі органів державної влади) [4, с. 148].

Отже, проаналізувавши функції партій, їх зв'язок з суспільством та державою можна визначити їх значну роль у системі управління. Політичні партії з'єднують суспільство з державою, виступаючи регулятором відносин між ними. Політичні партії представляючи інтереси різних верств населення забезпечують функціонування законодавчих органів та виконавчої влади, тому вони є найефективнішим інструментом реалізації групових інтересів у сфері політики. Негативним проявом політичних партій є те, що вони зосереджені виключно на боротьбі за владу та інколи не виконують більшості своїх соціальних функцій. Проте партії є необхідним елементом політичної системи, що покликаний через представництво інтересів різних соціальних груп забезпечувати легітимність державної влади в цілому. Сьогодні політичним партіям немає переконливої альтернативи, і вони є найбільш доречним і ефективним знаряддям політичної боротьби.

Список бібліографічних посилань

1. Гонюкова Л. Політичні партії в державному управлінні: функціональний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2010. Вип. 1. С. 191–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2010_1_21 (дата звернення: 20.10.2019).

2. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии. М.: РОССПЭН, 1997. 640 с.

3. Дюверже М. Политические партии / пер. с фр. Л. А. Зиминной. М.: Акад. проект, 2000. 558 с.

4. Тимченко М. М. Партійні комунікації сучасної України: структурно-функціональний вимір: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Дніпро, 2017. 228 с.

Одержано 29.10.2019

УДК 343.32

Андрій Володимирович НОСАЧ,

кандидат юридичних наук,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6171-0108>

ДО ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ Й ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ

Кримінально-правовий аналіз окремого складу злочину має дуже велике теоретичне значення безпосередньо як для розвитку кримінально-правової науки так і для практичного застосування в межах надання вірної кваліфікації суспільно-небезпечного діяння. Це в будь-якому випадку носить безумовний характер. Але, одночасно з цим, не можливо принижувати і теоретично-практичне значення кримінально-правового аналізу групи злочинів, що мають підстави для певного об'єднання.

Розділ І Кримінального кодексу України (далі – *КК України*) «Злочини проти основ національної безпеки України» містить в собі кримінально-правові норми, що передбачають відповідальність за суспільно-небезпечні діяння, які посягають на суспільні відносини з охорони основ національної безпеки України: її конституційного ладу, суверенітету, територіальної недоторканності, обороноздатності, або іншими словами – суспільні відносини, що забезпечують саме існування України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної правової держави [1, с. 25]. Іншими словами, даний розділ КК України бере під свою охорону цілу низку суспільних відносин, які тим чи іншим чином утворюють національну безпеку України. Але, навіть на перший погляд, можливо побачити, що навіть в цій єдиній сукупності можливо виділити власні самостійні групи, які будуть об'єднувати в собі окремі кримінально-карані діяння.

На нашу думку, можливо окреслити групу злочинів, що посягають на державний суверенітет і територіальну цілісність України і визнати їх як відповідний різновид злочинів проти основ національної безпеки України.

Ми вже наголошували на тому, що для теорії і практики важливо усвідомлювати не тільки кримінально-правовий погляд на окремі злочини, але і на групи злочинів. Це пов'язано з тим, що аналіз групи злочинів дає нам можливість поглянути на проблему комплексно, а саме: врахувати існуючі характерні риси та ознаки; визначити ті чи

інші внутрішні зв'язки між складами злочинів; з'ясувати ключові аспекти, які дають можливість відмежовувати склади злочинів цієї групи від інших складів злочинів.

Внаслідок викладеного вище, проблему, яку ми хотіли підняти в межах цих тез доповіді є кримінально-правовий аналіз системи злочинів проти державного суверенітету і територіальній цілісності України.

Нами вже зазначено те, що об'єднання в єдину групу злочинів стало можливим завдяки існування єдиного об'єкту, на який здійснюється посягання суспільно-небезпечним діянням і якому заподіюється шкода (або створюються загрози її заподіяння) є державний суверенітет і територіальна цілісність держави.

Поняття *державного суверенітету* в науковому просторі в певній мірі визначено одностайно. При цьому, не зважаючи на той факт, що дослідники основного змісту цього явища визначають через призму власного бачення, в цілому підхід та погляди на нього залишаються загально узгодженими. Так, наприклад, Ю. П. Битяк та І. В. Яковюк під державним суверенітетом визнають обумовлене волею народу політико-правову властивість держави, що полягає у верховенстві державної влади щодо будь-якої іншої влади в суспільстві та її незалежності від будь-якої іншої влади за її межами [2, с. 71].

Одночасно з цим, О. Ф. Фрицький розуміє державний суверенітет як здатність держави самостійно і незалежно від інших держав здійснювати власні завдання, функції і повноваження на своїй території та за її межами у міжнародному спілкуванні [3, с. 107].

Як ми вже наголошували, не зважаючи на те, що кожний з науковців розкриває зміст цього явища з точки зору власного погляду на нього, основна теза полягає в тому, що під державним суверенітетом необхідно розуміти певну властивість держави, яка полягає у її здатності самостійно виконувати власні завдання, функції і повноваження, які надані їй волею народу.

Територіальна цілісність держави в довідкових виданнях, та на інформаційних ресурсах розуміється як принцип міжнародного публічного права, згідно з яким територія держави є недоторканою від посягань з боку інших держав шляхом застосування військової сили або загрози силою [4]. Тобто, мова йде про те, що в розрізі міждержавних стосунків, країни користуються певною низкою міжнародних принципів, одним з яких є територіальна цілісність держави. При цьому, враховуючи той факт, що цей принцип є одним з основних, які захищають суверенітет держави, він передбачає повну владу тієї чи іншої країни над власною територією та заборону іншим суб'єктам міжнародних відносин насильницький розподіл цієї території.

Якщо ми проаналізуємо безпосередні об'єкти складів злочинів, що містяться в Розділі І КК України, то ми зрозуміємо, які з них передбачають власним об'єктом посягання державний суверенітет і територіальну цілісність держави. До таких кримінально-правових норм, можливо віднести:

- посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України);
- фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК України);
- державна зрада (ст. 111 КК України).

В визначенні безпосередніх об'єктів кожного з вищезазначених складів злочинів ми зустрічаємо – державний суверенітет і територіальна цілісність України, що, в свою чергу, дає нам можливість об'єднати всі вищезазначені злочини, а саме ст. 110, 110-2 та 111 КК України, в єдину групу злочинів.

Для підтвердження свого твердження пропонуємо звернути увагу на позицію В. Я. Тація з цього питання. Так, свого часу, здійснюючи кримінально-правовий аналіз даної категорії злочинів він визначив основні безпосередні об'єкти для наступних складів злочинів:

- посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України): суспільні відносини щодо забезпечення територіальної цілісності й недоторканності України в межах встановлених державних кордонів, як невід'ємної складової її самостійності та незалежності;
- фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК України): суспільні відносини, що забезпечують внутрішню безпеку, захист конституційного ладу і державної влади в Україні, її територіальну цілісність і недоторканність у межах встановлених державних кордонів;
- державна зрада (ст. 111 КК України): зовнішня безпека України, її суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека [1, с. 28–31].

Об'єктивна сторона даної групи злочинів характеризується, в першу чергу, обов'язковим суспільно-небезпечним діянням. При цьому, проаналізувавши зміст кожної з диспозицій кримінально-правових норм, можливо дійти висновку: діяння передбачене в ст. 110, 110-2, 111 КК України виступає в формі активної дії. Цей висновок витікає з наступного:

- в ст. 110 та 110-2 КК України законодавець напряду вказує на передбачення такої форми діяння як активна дія;
- в ст. 111 КК України законодавець перерахувавши в диспозиції певні види суспільно-небезпечного діяння розуміє їх тільки у виді активної вольової поведінки, тобто дії.

Аналіз об'єктивної сторони вищезазначених злочинів, показав те, що всі вони мають формальний склад, тобто момент завершення припадає на момент реалізації та завершення суспільно-небезпечної дії. Як результат цього, суспільно-небезпечні наслідки та зв'язок між діянням і наслідком не мають обов'язкового характеру і розцінюються нами як факультативні ознаки.

Що ж до факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину, а саме – місця, часу, способу, засобів та знарядь, обстановки вчинення злочину, то вони мають факультативний характер і на кваліфікацію діяння не впливають. Виключення в цьому випадку складає перехід на бік ворога (ст. 111 КК України). В даній ситуації в межах об'єктивної сторони обов'язковий характер носить обстановка вчинення злочину – перехід на бік ворога повинен відбуватись тільки в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту. В іншому випадку діяння буде визнаватись як не злочинне.

Суб'єктивна сторона злочину в даній категорії складів злочинів характеризується в усіх випадках обов'язковою ознакою – виною. При цьому вина носить умисний характер. Тобто суб'єкт злочину усвідомлює суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачає настання наслідків цих дій і бажає їх настання. Крім того, необхідно зазначити той факт, що в ст. 110 та 111 КК України законодавець зробив безпосередньо вказівку на умисний характер вини суб'єкту злочину в диспозиції цих кримінально-правових норм. Що ж до положень ст. 110-2 КК України, то умисна форма вини відстежується безпосередньо із змісту самої кримінальної норма. Фінансування це усвідомлений вольовий акт поведінки пов'язаний з передачею відповідних коштів на користь іншої особи з метою забезпечення реалізації її діяльності. При цьому, в кримінально-правовій нормі наголошується на особливій діяльності, фінансування якої є злочином – дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку або з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади. Тобто, коли особа надає певні кошти для реалізації діяльності з такою спеціальною метою, то вона усвідомлює суспільно-небезпечний характер таких дій, передбачає наслідки таких дій і бажає настання таких наслідків. Іншими словами, ставиться до своєї поведінки умисно.

Поряд з умисною формою вини, ст. 110 та 110-2 КК України передбачають обов'язковість ще однієї ознаки суб'єктивного характеру – спеціальної мети.

Види мети, як обов'язкової ознаки ст. 110 та 110-2 КК України:

- зміна меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України (ст. 110 та ч. 1 ст. 110-2 КК України);
- насильницька зміна чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ч. 2 ст. 110-2 КК України).

Що стосується мотивів вчинення суспільно-небезпечних дій в складах злочинів цієї групи, то вони носять безумовно факультативний характер і на кваліфікацію діянь ніякого впливу не мають.

Щодо визначення суб'єкту злочину, то в усіх нормах, які утворюють злочини проти державного суверенітету і територіальній цілісності України, він носить загальний характер (будь-яка особа). При цьому, вік кримінальної відповідальності складає 16 років.

Кримінально-правовий аналіз вищезазначених ознак складу злочинів дає нам можливість краще усвідомити характерні особливості даної категорії кримінально-правових норм, а саме – злочини проти державного суверенітету і територіальній цілісності України. Існування загальних тенденцій, особливо в визначенні об'єкту посягання, дає нам підстави розглядати самостійні кримінально-правові норми як елементи системи злочинів тотожної спрямованості.

Список бібліографічних посилань

1. Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України // Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків : Право, 2015. II розд. С. 25–38.
2. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка ; Ю. П. Битяк, С. Г. Сergyна, І. В. Яковюк та ін. Київ, 2012. 336 с.
3. Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 535 с.
4. Територіальна цілісність // Вікіпедія: віл. енцикл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Територіальна_цілісність (дата звернення: 23.06.2019).

Одержано 21.10.2019

УДК 808.5

Олена Борисівна ОВЕРЧУК,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

УПРАВЛІНСЬКА РИТОРИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ (ДЕЯКІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ)

На сучасному етапі розвитку суспільства при професійній підготовці майбутніх поліцейських кадрів все більшої актуальності набуває потреба вироблення у них навичок техніки публічних презентацій та їх умілого використання у практичній діяльності. Допомогти здобути такі уміння покликаний курс управлінської риторики – комунікативно орієнтований курс навчання ділового мовлення, який, на наш погляд, повинен стати важливою складовою процесу загальної підготовки працівників органів внутрішніх справ України взагалі та майбутніх керівних кадрів зокрема.